

บทบาททางวัฒนธรรมดนตรีไทยของบ้านโสมส่องแสง

The Role of Traditional Thai Music of Baan Som Song Sang.

สุวิวรรธน์ ลิ้มปชัย¹
Suwivan Limpachai

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบ้านโสมส่องแสง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า บ้านโสมส่องแสง มีบทบาทด้านการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทย ดังนี้ 1. บทบาทด้านการสืบทอดการบรรเลงซิม 2. บทบาทด้านการสืบทอดทางขับร้องและการเป็นผู้ช่วยในงานไหว้ครูดนตรีไทย 3. บทบาทด้านการสืบทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทยให้แก่ศิษย์ 4. บทบาทด้านสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านการประพันธ์เพลงไทย 5. บทบาทด้านการจัดพิธีมอบให้เป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูบ้านโสมส่องแสง 6. บทบาทด้านการทำประโยชน์ให้แก่สังคม 7. บทบาทด้านการสืบทอดการบรรเลง โดยการเปิดสอนดนตรีไทยและเผยแพร่ผลงานทางดนตรีไทยสู่สาธารณชน และ 8. บทบาทด้านการเผยแพร่ผลงานของครูมนตรี ตราโมท

คำสำคัญ : บทบาททางวัฒนธรรม, ดนตรีไทย, บ้านโสมส่องแสง

Abstract

This research aims to study the role of Baan Som Song Sang. The results of the study are as follows : Baan Som Song Sang play a part in maintaining and inheritance traditional thai music culture, as follows : 1.The role to inheritance Chinese cymbalo playing. 2. The role of inheritance traditional thai music vocal and assisting teacher verenated ceremony. 3. The role of inheritance traditional thai music to discible.

---

¹ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

4. The role of inheritance traditional thai music composition. 5. The role of consignment principle to perform a teacher verenedated ceremony of Baan Som Song Sang. 6. The role of doing activities that are beneficial to society. 7. The role of inheritance playing thai music by teaching and publication of thai music to public. and 8. The role to publication Montri Thamote's works to public.

Keywords : The Role of Tradition , Thai Music , Baan Som Song Sang

บทนำ

ศิลปะดนตรีไทยเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่งที่ได้ศึกษาสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งแสดงให้เห็นความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีไทยอันเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษที่ได้แสดงออกตามความรู้ ความคิด ความเชื่อในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน การสืบทอดดนตรีไทยในอดีตมี 3 สาย คือ สายบ้าน สายวัด และสายวัง ดังที่พูนพิศ อมาตยกุล (บรรยาย: 2539) ได้กล่าวไว้ว่าบ้านเป็นองค์ประกอบหนึ่งในโครงสร้างทางสังคมของแต่ละชุมชน ดังจะเห็นได้ว่า แต่เดิมนักดนตรีที่มีความสามารถเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกฝน ถ่ายทอดจากพ่อ แม่ และญาติพี่น้องของตนทั้งสิ้น ซึ่งแต่ละบ้านก็มีทางเพลงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ต่างกันอย่างออกป้ บ้านดนตรีเหล่านี้จึงเป็นที่รู้จักกันดีของคนในชุมชน ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสายดนตรีที่ยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมไทย เป็นสถาบันครอบครัวที่ทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทย รวมทั้งเป็นแหล่งสะสมวิชาความรู้ทางดนตรีไทยอีกด้วย

ครุมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) ท่านเกิดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2443 และถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2538 ชีวิตครอบครัวของครุมนตรีนั่น ท่านได้สมรส 2 ครั้ง โดยได้สมรสกับภรรยาคนแรกชื่อล้นจี บุรานนท์ มีบุตร 2 คน คือ นายฤทธิ ตราโมท และนายศิลป์ ตราโมท และได้สมรสใหม่กับภรรยาคนที่ 2 ชื่อพูนทรัพย์ นาฎประเสริฐ มีบุตร 2 คน คือ นางดนตรี ตราโมท และนายญาณิ

ตราโมท ซึ่งทายาทที่ครูมนตรี ตราโมท ได้สืบทอดวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทยไว้ มี 3 ท่าน คือ 1. ครูศิลป์ ตราโมท ได้สืบทอดทั้งเรื่องทฤษฎีและปฏิบัติทางด้านดนตรีไทย รวมทั้งได้รับการสืบทอดให้เป็นผู้ทำหน้าที่ในการเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครู 2. นางดนตรี ตราโมท สืบทอดทางขับร้อง และการเป็นผู้ช่วยในการจัดงานในพิธีไหว้ครู 3. นายญาติ ตราโมท ได้สืบทอดการบรรเลงฆ้อง และเป็นผู้จัดการให้เป็นผู้ดูแล พิพิธภัณฑ์บ้านดุริยางคศิลป์ (ครูมนตรี ตราโมท) จะเห็นได้ว่าทายาทของครูมนตรีได้ ดำเนินรอยตามบิดาได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

ภาพที่ 1 ครูมนตรี ตราโมท ในขณะที่รับราชการอยู่ในวังจันทน์เกษม

บ้านโสมส่องแสงเป็นบ้านของครูมนตรี ตราโมท ท่านได้อาศัยที่บ้านหลังนี้นานถึง 33 ปี ย่อมจะต้องมีการสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทยไม่มากก็น้อยอย่างที่ทราบกันดีว่าครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้ที่มีความสามารถและมีชื่อเสียงที่สุดผู้หนึ่งเป็นที่เคารพรักของบรรดาลูกศิษย์ ด้วยอุปนิสัยส่วนตัวและความสามารถ ท่านได้เข้ารับราชการในกรมมหรสพ “วงตามเสด็จพระราชดำเนิน” ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านศึกษาความรู้ในด้านดนตรีไทยกับครูหลายท่าน เช่น ครูสมบุญ นักร้อง, นายเลิศ นักระนาดพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์), หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ชูป สาทนะวิไลย) พระพิณบรรเลงราช (แย้ม ประสานศัพท์) พระพาทย์บรรเลงกรม (พิมพ์ วาทิน) เป็นต้น ครูมนตรีได้นำวิชาความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์ผลงานต่างๆไว้มากมาย อาทิเช่น ด้านการประพันธ์เพลง ได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมากกว่า 200 เพลง เพลงต่างๆ ล้วนเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมทั้งสิ้น ได้ประพันธ์เพลงระบำนกว่า 40 เพลง จนได้รับการยกย่องว่าเป็น “เจ้าแห่งเพลงระบำ” รวมทั้งด้านการประพันธ์เพลงไทยสากล เช่น เพลงวันชาติ 24 มิถุนา ด้านละครวิทยุกระจายเสียง เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ ด้านคำประพันธ์ งานเขียน การบรรจเพลงงานกวีนิพนธ์ เป็นผู้สร้างเอกสาร ตำราเรียน การวิจัย บทความ และด้านวิชาการต่างๆ นอกจากนี้ครูมนตรียังได้เป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูอีกด้วย จะเห็นว่าครูมนตรีตราโมท เป็นปูชนียบุคคลที่มีความเป็นเลิศ ซึ่งบรรดาศิษย์และนักวิชาการหลายท่านต่างยกย่องให้ครูมนตรี ตราโมทเป็น “คีตกวี 5 แผ่นดิน” ของประเทศไทย และได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2528 ท่านทำผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทยมากมาย ล้วนเป็นงานที่ผดุงและถ่ายทอดศิลปะทั้งสิ้น

บ้านโสมส่องแสง เป็นบ้านประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นที่อยู่อาศัยของปูชนียบุคคลที่สำคัญที่สุดท่านหนึ่ง บ้านหลังนี้ทำหน้าที่ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในช่วงที่ครูมนตรียังมีชีวิตอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันครูมนตรี ตราโมท จะได้ถึงแก่อนิจกรรมไปแล้วก็ตาม ในปัจจุบันบ้านโสมส่องแสง อยู่ในความดูแลของทายาท คือ นายญาณิ ตราโมท ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์บ้านดุริยางคศิลป์ (มนตรี ตราโมท) จากการเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ด้านดนตรีไทยของบ้านโสมส่องแสง ผู้เขียนจึงขอแนะนำเสนอบทบาทด้านต่างๆ ของบ้านโสมส่องแสงที่มีคุณูปการด้านวัฒนธรรมดนตรีไทย ดังนี้

1. บทบาทด้านการสืบทอดการบรรเลงขิม

ครูมนตรี ตราโมทได้สืบทอดทางขิมให้กับบุตรชาย 2 คน คือ ครูศิลป์ ตราโมท (ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย กรมศิลปากร) และนายญาณิ ตราโมท (บุตรชาย) ในการถ่ายทอดทางขิมนี้เป็นการถ่ายทอดที่สำคัญมาก คือ นอกจากทายาทแล้ว ครูมนตรีไม่ได้ถ่ายทอดให้กับใครอีกเลย ซึ่งการบรรเลงขิมนั้นนับได้ว่าครูมนตรีเป็น นักดนตรีไทยคนแรกที่น่าขิมบรรเลงในวงหลวง เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2467 พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรที่พระราชวังพญาไท (ปัจจุบันคือโรงพยาบาล พระมงกุฎ) แพทย์ชาวต่างประเทศที่ถวายการรักษาแนะนำให้ทรงพักผ่อนฟังดนตรี บรรเลงเบาๆ หรือฟังนิทานในเวลาบ่ายๆ ทุกวัน ครูมนตรีจึงได้คิดนำขิมจากร้านดุริย บรรณเข้ามาบรรเลงในวงเครื่องสายไทยด้วย แต่เนื่องจากขิมมีเสียงที่ค่อนข้างกังวาล ครูมนตรีจึงได้คิดนำผ้าขาวคลุมสายขิมขณะบรรเลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง รับสั่งว่าเพราะดีและช่างคิด การบรรเลงขิมของครูมนตรีในครั้งนั้นทำให้ความไพเราะ ของเครื่องดนตรีชนิดนี้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป และเป็นจุดเริ่มต้นของการนำขิมเข้ามารวมอยู่ใน วงเครื่องสายไทยได้อย่างไพเราะและกลมกลืน นับได้ว่าทางขิมของครูมนตรี ตราโมท นั้น เป็นทางขิมที่มีความไพเราะ ซึ่งวิธีในการบรรเลงนั้นจะเน้นการบรรเลงให้ครบทุกเสียง ใช้มือที่เป็นระเบียบสวยงาม ในภายหลังครูศิลป์ ตราโมท (บุตรชาย) ได้สืบทอดทาง บรรเลงขิมของครูมนตรี ตราโมท และได้สืบทอดทางบรรเลงให้แก่ศิษย์รุ่นต่อไป

2. บทบาทด้านการสืบทอดทางขับร้องและการเป็นผู้ช่วยในงานไหว้ครู ดนตรีไทย

ครูมนตรี ตราโมทได้สืบทอดทางขับร้องเพลงโสมส่องแสงให้กับนางดนตรี ตราโมท (บุตรสาว) ซึ่งเพลงโสมส่องแสงนั้นเป็นเพลงที่ครูมนตรีได้แต่งขยายจากเพลง ลาวดวงเดือน นับว่าเป็นเพลงเอกของครูมนตรีที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยนั้น เป็นเพลงที่มีความไพเราะทั้งท่วงทำนองและบทร้อง รวมทั้งนางดนตรี ตราโมท ยังได้ รับการสืบทอดทางด้านการเป็นผู้ช่วยในการจัดงานไหว้ครู โดยทำหน้าที่จัดเตรียมพิธี ให้ ถูกต้องตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามแบบแผนที่ครูมนตรี ตราโมทได้ปฏิบัติไว้ ในการเตรียม การสำหรับประกอบพิธีไหว้ครูแต่ละครั้งนั้น เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะ

เชื่อกันว่า หากเกิดความผิดพลาดก็อาจจะเกิดสิ่งอัปมงคลขึ้นได้ จึงทำให้ผู้ที่รับผิดชอบต้องเตรียมการด้วยความรอบคอบ และให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด

3. บทบาทด้านการสืบทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทยให้แก่ศิษย์

ครูมนตรีได้ใช้บ้านโสมส่องแสงเป็นสถานที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่ศิษย์ที่มีความใฝ่รู้ โดยจะเน้นไปทางด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ มีนักดนตรีหลายท่านที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมาศึกษาหาความรู้ เช่น ครูเอื้อ สุนทรสนาน อาจารย์บรูซ แคลสตัน เป็นต้น ซึ่งบุคคลหลายๆ ท่านที่ได้เข้ามาปรึกษานั้นก็นำความรู้ที่ได้จากครูมนตรีไปเผยแพร่ในเชิงวิชาการ รวมทั้งมีรายการจากต่างประเทศมาถ่ายทำสารคดีดนตรีไทยที่บ้านโสมส่องแสงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

4. บทบาทด้านสืบทอดวัฒนธรรมทางการประพันธ์เพลงไทย

บ้านโสมส่องแสงเป็นสถานที่ในการประพันธ์เพลงของครูมนตรี ตราโมท ซึ่งพื้นที่ภายในบ้านที่ท่านใช้ในการประพันธ์เพลงอยู่เสมอ คือ โต๊ะอาหารและห้องนอน เช่น ในการประพันธ์เพลงในห้องนอนนั้นครูมนตรีจะเคาะหัวเตียงและฮัมเพลงเบาๆ ยังปรากฏเป็นร่องรอยในการเคาะหัวเตียงนอนให้เห็นอย่างชัดเจน โดยจะเห็นเป็นรอยลึกไปถึงเนื้อไม้เนื่องด้วยการเคาะจังหวะในการประพันธ์เพลงนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าในห้องนอนนั้นเป็นสถานที่สำหรับการพักผ่อน เป็นสถานที่ที่เงียบสงบ สามารถมีสมาธิในการประพันธ์เพลง รู้สึกสบายใจ และสิ่งที่เป็นอัจฉริยะทางด้านดนตรีไทยอีกอย่างหนึ่งคือ ในการประพันธ์ของครูมนตรินั้นจะไม่มีเครื่องดนตรีใดๆ เลย จะมีก็แต่เพียงกระดาษในการบันทึกโน้ตซึ่งจะแต่งเป็นโน้ตสากล และเสียงในการฮัมเพลงรวมทั้งการเคาะจังหวะเท่านั้น

ภาพที่ 2 ครูมนตรี ตราโมทขณะประพันธ์เพลงที่โต๊ะรับแขกและเตียงนอน
ปรากฏร่องรอยการเคาะจังหวะที่บริเวณหัวเตียงนอนที่บ้านโสมส่องแสง

5. บทบาทด้านการจัดพิธีมอบให้เป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูบ้านโสมส่องแสง

การจัดพิธีมอบให้เป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูบ้านโสมส่องแสงนั้น นับว่าเป็นการสืบทอดที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากพิธีไหว้ครูเป็นพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์และได้ยึดถือมาเป็นระยะเวลายาวนาน เพื่อแสดงความกตัญญูทเวทต่อผู้มีพระคุณทั้งที่มีชีวิตอยู่และผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งในการเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความรู้ ความสามารถทั้งด้านคุณวุฒิ วิทยุฒิ รวมทั้งอุปนิสัยที่สามารถสืบทอดในการเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูต่อไปได้ โดยครูมนตรีได้มอบการเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูทางด้านดนตรีไทยให้กับศิษย์และทายาทของท่านโดยมอบการเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูทางด้านดนตรีไทยให้กับศิษย์และทายาท จำนวน 8 คน เท่านั้น 1. ครูประสิทธิ์ถาวร (ถึงแก่กรรม) 2. ครูศิลป์ ตราโมท (ถึงแก่กรรม) 3. ครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ 4. ครูสังเวียน ทองคำ (ถึงแก่กรรม) 5. ครูยงยศ วรรณมาศ 6. ครูนัฐพงศ์ ไส้วัตร 7. ครูบุญช่วย ไส้วัตร 8. ครูธงชัย ถาวร ทั้งนี้ยังได้มอบการเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูทางด้านดนตรีไทยและนาฏศิลป์ อีกจำนวน 2 ท่าน คือครูศิลป์ ตราโมท และ

ครูสิริชัยชาญ พักจำรูญในการรับมอบเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูนี้ ครูประสิทธิ์ ถาวร เป็นเพียงคนเดียวที่ไม่ได้จัดพิธีขึ้นที่บ้านโฮมส่องแสง ส่วน 7 ท่านได้จัดพิธีขึ้นที่บ้านโฮมส่องแสง ในปัจจุบันก็ยังคงมีพิธีไหว้ครูดนตรีไทยขึ้นเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 3 ครูมนตรี ตราโมท การจัดพิธีมอบให้เป็นประธาน
ในการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย และนาฏศิลป์ไทยให้แก่ครูศิลป์ ตราโมท
และครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ เป็นผู้ที่จะสามารถทำหน้าที่ประกอบพิธี
หรืออ่านโองการไหว้ครูได้ทั้งดนตรีและนาฏศิลป์

6. บทบาทด้านการทำประโยชน์ให้แก่สังคม

6.1 มูลนิธิมนตรี ตราโมท

มูลนิธิมนตรี ตราโมทได้เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ครูมนตรี ตราโมทยังมีชีวิตอยู่ ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2527 โดยได้จัดตั้งอยู่ที่กรมศิลปากร ซึ่งต่อมาภายหลังครูมนตรี ตราโมท ถึงแก่อนิจกรรมลง มูลนิธิมนตรี ตราโมท ได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่บ้านโฮมส่องแสงเพื่อดำเนินการต่อไปโดยทายาทและลูกศิษย์ของครูมนตรี ตราโมท เพราะเนื่องจากในขณะที่ครูมนตรียังมีชีวิตอยู่นั้น ท่านพูดอยู่เสมอว่า การสืบทอดมรดกทางด้านดนตรีไทย ควรที่จะมีการสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อจะได้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในวิชาชีพดนตรีไทย รวมทั้งยังเป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งในความคิดนี้ทำให้เกิดมูลนิธิมนตรี ตราโมทขึ้น โดยครูมนตรีได้คัดเลือก

นักเรียนที่มีฝีมือในการบรรเลงดนตรีไทย เข้ารับทุนการศึกษา เนื่องจากเป็นโอกาสอันดี ในการเสริมสร้างกำลังใจและเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้ ความสามารถของเด็กให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างศิลปินที่มีคุณภาพของประเทศชาติ ซึ่งท่านมักใช้คำว่า “การเจียรนัยเพชรเม็ดงาม”

6.2 งานวันครุมนตรี ตราโมท และการจัดงานเปิดบ้านพิพิธภัณฑ์บ้านดุริยางคศิลป์ ในการจัดงานวันครุมนตรี ตราโมท

เริ่มจัดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2540 โดย ม.ร.ว. จักรรถ จิตพงศ์ รองประธานมูลนิธิมนตรี ตราโมท ได้เสนอให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อขอพระราชทานวินิจฉัยให้วันครุมนตรี ตราโมท ซึ่งตรงกับวันที่ 17 มิถุนายน ของทุกปีเป็นวันจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและนาฏศิลป์ไทย และเผยแพร่ผลงานของครุมนตรี ตราโมท โดยมีทายาทและลูกศิษย์ ร่วมกันจัดแสดงขึ้น นับว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อครุมนตรี ตราโมท ที่ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งเป็นการหารายได้สมทบทุนมูลนิธิมนตรี ตราโมท อีกทางหนึ่งด้วย และในงานเปิดบ้านครั้งที่ 1 พ.ศ. 2543 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานและทอดพระเนตรวงซิม ศิษย์บ้านครุมนตรี ตราโมท

ภาพที่ 4 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานและทอดพระเนตรวงซิม ศิษย์บ้านครุมนตรี ตราโมท
ในงานเปิดบ้านครั้งที่ 1 พ.ศ. 2543

7. บทบาทด้านการสืบทอดการบรรเลง โดยการเปิดสอนดนตรีไทยและเผยแพร่ผลงานทางดนตรีไทยสู่สาธารณชน

ในการเปิดสอนดนตรีไทยที่บ้านโสมส่องแสงแห่งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดทางเพลงที่ถูกต้องของครูมนตรี ตราโมท โดยเปิดสอนในวันเสาร์ และวันอาทิตย์ โดยใช้ชื่อเป็นทางการว่า “ศิษย์บ้านครูมนตรี ตราโมท” การสอนที่บ้านโสมส่องแสงนั้นผู้เรียนจะเรียนรวมเป็นกลุ่ม การต่อเพลงให้แก่ศิษย์ ส่วนใหญ่จะเน้นสอนเพลงที่ครูมนตรี ตราโมท ประพันธ์ขึ้น นักเรียนที่เรียนนอกจากจะได้เรียนเพลงต่างๆ แล้ว ยังออกงานแสดงดนตรีไทยตามโอกาสต่าง ๆ ด้วย เพื่อเป็นการเผยแพร่ทางเพลง และบทเพลงที่ครูมนตรี ตราโมท ได้ประพันธ์ขึ้น ซึ่งสถานที่ในการแสดง นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายกาลเทศะ เช่น รายการโทรทัศน์ บรรเลงในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ 5 การออกแสดงดนตรีไทยที่รายการโทรทัศน์
“คุณพระช่วย” พ.ศ. 2549

ภาพที่ 6 การออกแสดงดนตรีไทยในงานเปิดบ้าน
ที่บ้านโสมส่องแสง พ.ศ. 2547

8. บทบาทด้านการเผยแพร่ผลงานของครุมนตรี ตราโมท

งานเขียนที่ครุมนตรี ตราโมท ได้สร้างสรรค์ ถือได้ว่าเป็นมรดกของชาติที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาในด้านวัฒนธรรมดนตรีไทย และเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ประมาณค่ามิได้ การเผยแพร่ผลงานของครุมนตรี ตราโมท นั้น ทายาทและลูกศิษย์ร่วมกันเผยแพร่ผลงานมาโดยตลอด ได้จัดทำขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น หนังสือ วีดิทัศน์ ซีดี แอ็บันทิกเสียง โดยมีทายาทและลูกศิษย์ รัฐ เอกชน และผู้ที่สนใจ ร่วมกันสนับสนุน 2548 รวมทั้งรายการบรรยายและการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ผลงานของครุมนตรี ตราโมท

สรุป

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า บ้านโสมส่องแสงมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่สิ่งที่บ้านหลังนี้ไม่เปลี่ยนไปก็คือบทบาทในการสืบทอดทางวัฒนธรรม แม้ในปัจจุบันครุมนตรี ตราโมท จะถึงแก่อนิจกรรมไปแล้วก็ตาม แต่ทายาทก็ยังรวมใจกันพัฒนาและฟื้นฟูให้เสมือนบ้านหลังนี้ยังมีชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ได้ทราบ

ถึงความเป็นมาของบ้านศิลปินแห่งชาติ ปลูกจิตสำนึกในการเป็นคนดี และนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักดนตรีไทยและคนทั่วไปอีกด้วย ปัจจุบันบ้านโสมส่องแสงแห่งนี้ได้รับการพิจารณาจากกระทรวงวัฒนธรรม (พ.ศ. 2546) ให้เป็น “บ้านศิลปินแห่งชาติ” ที่เป็นสมบัติของแผ่นดิน เป็นแหล่งแสดงประวัติและผลงานของครูมนตรี ตราโมท รวมทั้งเป็นแหล่งค้นคว้าและแหล่งการเรียนรู้ดนตรีไทย ในการจัดงานเปิดบ้านในแต่ละปีซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการเผยแพร่ผลงานของครูมนตรี ตราโมท ให้เหมือนเมื่อครั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ทุกประการ สะท้อนเห็นถึงความเป็นอยู่ที่สงบเรียบง่ายและเรียบง่ายของครูมนตรี ตราโมท ที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ การใช้พื้นที่ทุกตารางนิ้วเป็นแบบคนโบราณ การที่บ้านโสมส่องแสงมีการเปิดบ้านเป็นพิพิธภัณฑ์ จึงเสมือนเป็นการทำให้บ้านหลังนี้พลิกฟื้นกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- กษภรณ์ ตราโมท. (2546). **บ้านครูมนตรี ตราโมท**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กษภรณ์ ตราโมท. (2550). **เอกสารการประชุมระดมความคิด แผนพัฒนาพิพิธภัณฑ์บ้านครูมนตรี ตราโมท**: ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- กษภรณ์ ตราโมท และจรรยาพร สุเนตรวรกุล. (2543). **เปิดบ้านรำลึกวาระ 100 ปี ครูมนตรี ตราโมท : คีตกวี 5 แผ่นดิน (เปิดบ้านครั้งที่ 1)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็ม.ที.เพรส.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **ครุต้นแบบ 2542**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- คณะมูลนิธิมนตรี ตราโมท. (2549). **งานเปิดบ้านศิลปินแห่งชาติ** : ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- ศีกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2531). **การสืบทอดมรดกวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2538). **เทิดทูนครูดนตรีไทยและนาฏศิลป์ของแผ่นดินไทย : พ่อ...ครู**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์.

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ธรรมสภา.
- พรทิพย์ อินทิวโรทัย. (2539). **การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการ
ถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท ในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน**. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พร ชัยจิตรสกุล. (2545). **การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทย : กรณีศึกษาชุมชน
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). **ดนตรีวิจักษ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สยามสมัย.
_____. (2528). **สยามสังคีต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
_____. (2531). **ถนนดนตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
_____. (2539). **เอกสารประกอบการเรียนวิชาประวัติและพัฒนการของดนตรีไทย**.
ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
_____. **และคณะ**. (2532). **นามานุกรมศิลปินเพลงไทยในรอบ 200 ปี
กรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- มนตรี ตราโมท. (2526). **ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 9**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น
การพิมพ์.
_____. (2530). **การอภิปรายเรื่องชีวิตและผลงานของศิลปินแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ :
ม.ป.พ.
_____. (2530). **ชีวิตและผลงานของศิลปินแห่งชาติ**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
_____. (2538). **ดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
_____. (2543). **คำอธิบายเพลงพร้อมโน้ตและบทความเพลงไทย**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- มาศสกา สีสูกอง. (2531). **พัฒนการของการศึกษาวิชาชีวิตดนตรีไทยในรัตนโกสินทร์**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

สิริชัยชาญ พักจำรูญ. (2538). วิธีสอนให้เป็นคนดีของพ่อมนตรี ตราโมท. พ่อ.....ครู.
ใน หนังสืออนุสรณ์ศพนายมนตรี ตราโมท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรินต์ติ้ง
เซ็นเตอร์.